

ПРОБЛЕМАТИКА СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОДНО-ЗЕЛЕНИХ ТЕРИТОРІЙ МІСТА ВІННИЦЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Робота присвячена проблемам планувальної організації водно-зелених територій у структурі великого міста. Метою є дослідження шляхів формування ефективної планувальної організації архітектурно-ландшафтного середовища біля води в умовах урбанізованих територій сучасних міст.

Автор приходить до висновку, що організація водно-зелених територій міста Вінниці потребує комплексного підходу, головними аспектами якого є збереження та розвиток системи озеленення прибережних зон міських водойм, визначення їх величини та доступності, еколого-містобудівних функцій, а також створення зеленої архітектури відкритих міських просторів.

Ключові слова: планування, місто, водойма, зелена архітектура, озеленення, річка, міський простір, сталий розвиток міст.

Abstract

The work is devoted to the problems of the planning organization of water and green areas in the structure of a large city.

The goal is to research the ways of forming an effective planning organization of the architectural and landscape environment near the water in the conditions of the urbanized territories of modern cities.

The author comes to the conclusion that the organization of water and green areas of the city of Vinnytsia requires a comprehensive approach, the main aspects of which are the preservation and development of the greening system of the coastal zones of the city reservoirs, the determination of their size and accessibility, ecological and urban planning functions, as well as the creation of green architecture of open urban spaces.

Key words: planning, city, reservoir, green architecture, landscaping, river, urban space, sustainable urban development.

Вступ та теоретичні передумови досліджень

Розвиток водно-зелених просторів міст сприяє покращує збалансованість різних міських середовищ, забезпечує якісне життя мешканців та розвиток міських територій.

Основні переваги водно-зелених просторів у сучасних містах:

- екологічна стійкість: зелені зони сприяють покращенню якості повітря, поглибленню кореневих систем рослин, що повністю утримують ґрунт і покращують водно-повітряний обмін;
- рослинність та водні поверхні допомагають знизити температуру в міських районах;
- рекреаційний потенціал: водно-зелені простори створюють природні рекреаційні зони для мешканців, де вони можуть відпочивати, займатися спортом або просто насолоджуватися природою;
- управління дощовими водами: зелені покриття та водні об'єкти відсмоктують дощові води, запобігаючи затопленню та допомагаючи керувати водними ресурсами;
- естетика і психологічний комфорт: водно-зелені простори створюють природні елементи в міському середовищі, що покращує естетику міста та психологічний стан його мешканців.

Місто Вінниця є одним із великих обласних центрів України і розміщене на берегах річки Південний Буг. Річка Південний Буг, як одна з найбільших рік України, формує досить розгалужену систему малих рік та озер на території міста. Прибережні зони річок і озер м. Вінниці відносяться до природоохоронної захисної смуги, на їх берегах є досить зелених насаджень, розміщені пляжі, парки. Однак водно-зелені території міста Вінниці не мають сформованої архітектурно-планувальної організації і їх потенціал, як відкритих міських просторів, не використовуються подекуди зовсім. Тому актуальним є питання дослідження водно-зелених територій міста та пропозицій щодо їх ефективної інтеграції в міський ландшафт для покращення якості життя мешканців.

Вимоги до планувальної організації водно-зелених територій міст

Водно-зелені системи міст включають організовані озеленені та водні простори, які формуються з метою покращення якості міського середовища: створення поблизу місць проживання населення озелених місць відпочинку, оздоровлення міського середовища, збагачення архітектурно-мистецького вигляду міст, розширення зон рекреації. Створення розвинених водно-зелених систем особливо важливе для великих міст із багатоповерховою високощільною забудовою, оскільки дозволяє покращити несприятливу екологічну обстановку, пов'язану із значним забрудненням повітря, ґрунтів, підвищеним рівнем шуму, впливу електро-магнітних хвиль тощо.

Крім того, у місті люди ведуть активний спосіб життя, постійно переміщуються транспортом для вирішення своїх справ в різних точках муніципального простору, щодня контактують із великою кількістю людей та із сучасним міським середовищем, що несе безперервний потік інформації. Це збільшує фізичні та морально-психологічні навантаження, викликає стрес.

Правильне формування планувальної організації будь-якого міського середовища направлене на допомогу в адаптації людини до міського способу життя і враховує необхідні потреби людей. Неправильно спланована або некерована, невідрегульована забудова міст призводить до зникнення зелених просторів. Це може відбуватись на всіх містобудівних рівнях за рахунок переущільнення забудови та зростання субурбанізації в екологічно цінних ландшафтах [1].

Ефективність планувальної організації водно-зелених систем поселень забезпечується за рахунок:

- оптимального співвідношення забудованих та озелених просторів;
- створення великих, просторово цілісних внутрішньоміських та приміських озелених територій, що розширює зону їхнього оптимізованого впливу та підвищує екологічну стійкість до антропогенних навантажень;
- створення зручних, переважно пішохідних зв'язків між озеленими територіями та житловими районами;
- поєднання рекреаційної та регулюючої функцій у межах однієї території;
- використання для створення та розвитку водно-зелених систем існуючих лісових масивів та обмежено придатних для забудови територій (заплавних, заторфованих, заболочених, зі складним рельєфом) [2].

Розвиток водно-зелених територій активно використовується в розвитку сучасних міст для створення сталого і здорового середовища для мешканців. Водно-зелена система міста об'єднує в себе водні ресурси і зелені території, спрямовані на поліпшення якості життя в міському середовищі. Основні складові водно-зелених просторів включають парки, сквери, бульвари, набережні, водні коридори, фонтани та інші об'єкти природи [3, 4].

Стан водно-зелених просторів міста Вінниці та перспективи їх ефективної організації

Оскільки місто Вінниця утворилося на берегах річки, то це впливає на всі складові середовища: функціональну організацію, планувальну структуру, екологію. Річкова мережа несе за собою суть безперервної природної системи в місті, яка утворює просторові коридори, здатні об'єднати внутрішньоміські та приміські озеленені території в одне ціле [1, 2].

Естетичний та екологічний стан значної частини водно-зеленого каркасу міста знаходиться на низькому рівні та продовжує погіршуватися через велику транспортну насиченість, діючі промислові та житлово-комунальні підприємства, хаотичне освоєння та ущільнення житлової та громадської забудови. Це відбувається через забруднення міського середовища, порушення природного ландшафту, зникнення рослинних покривів та нераціональне використання прибережних зон, які у більшості не мають благоустрою та нецікаві міським мешканцям.

Водно-зелений каркас міста необхідно розвивати індивідуально, з огляду на особливості біосфери кожного водного об'єкту, сформовану поряд архітектурно-планувальну структуру існуючої забудови. Необхідно тяжити до забезпечення проникнення частин водно-зеленого каркасу в усі планувальні структури міста – житлові райони та мікрорайони, промислові та комунально-складські зони, як існуючі, так і при зведенні нових міських масивів [2].

Взаємозв'язок між міськими та заміськими водно-озеленими зонами можна здійснювати за допомогою безперервного ланцюга бульварів, набережних, прогулянкових пішохідних мереж, зелених смуг уздовж магістралей, спеціальних захисних зон, які разом з водоймами, утворюючи водно-зелені діаметри, зелені клини або смуги, рівномірно за напрямом сприятливих вітрів та течією річок, пов'язуючи центральні міські райони із зеленим поясом міста [1, 5].

Долина річки Південний Буг з крутим і високим лівим берегом та низьким пологим правим, широкою заплавою істотно вплинула на планувальну структуру міста, будучи природною планувальною віссю його розвитку. Території вздовж малих рік міста є перспективними для формування ефективних водно-зелених систем.

У місті Вінниця можливості створення нових озелених територій досить обмежені. Тому резервом є заплави річок, озер, заболочені ділянки, яри, кар'єри. Сучасна будівельна техніка дозволяє формувати рекреаційні ландшафти із заздалегідь заданими властивостями на територіях, раніше не придатних для будівництва: заплавлених, заболочених, зі складним рельєфом. Це створює можливості розвитку водно-зелених систем, розширення мережі існуючих ландшафтно-рекреаційних територій у місті.

Зі зростанням міста ускладнюється містобудівна організація водно-зелених територій. Велике значення має визначення оптимальної ширини водно-зеленої території. При цьому повинні враховуватись можливості розміщення в межах водно-зелених територій парків та інших місць відпочинку, припливу збагаченого киснем повітря з передмість до центральних районів міст та їх «провітрювання».

У великих містах оптимальною можна вважати ширину водно-зелених систем – 0,5 – 0,7 км у центральній та 1,5 – 2 км у периферійній зонах міста. Це дозволяє створювати вздовж рік великі паркові комплекси, здатні протистояти несприятливому впливу міського середовища, забезпечувати аерацію прибережних районів. При формуванні водно-зелених систем використовуються як долини великих річок, а й малі річки, струмки, яри, озера. У приміських зонах ширина водно-зелених систем може бути меншою – 200 – 500 м [2, 6].

Висновки

Формування водно-зелених територій у сучасних містах перешкоджає утворенню суцільних масивів забудови, забезпечує пропорційне чергування забудованих та озелених просторів. У цій ситуації однією з основних проблем планувальної організації міського простору є створення водно-зеленого каркасу для забезпечення комфортних умов проживання людей нинішнього та майбутніх поколінь (сталий розвиток міст).

Досліджено планувальну організацію водно-зелених територій міста Вінниці, визначено містобудівний потенціал прибережних територій. Встановлено, що основною проблемою водно-зелених територій міста Вінниці є їх мала участь в організації міського середовища у сфері соціального розвитку та в поліпшенні якості життя городян.

Ефективна планувальна організація водно-зелених територій міста можлива при комплексному підході до розвитку сучасних міських просторів, яка має враховувати:

- особливості побудови комфортного та безпечного середовища;
- тісну взаємодію природних компонентів міського простору з архітектурою;
- поєднання природно-екологічних і містоутворюючих властивостей водних об'єктів;
- індивідуальний підхід при формуванні архітектурно-просторового середовища у прибережних ареалах вільних водойм зі збереження берегової лінії;
- розвиток вже забудованих міських територій біля водойм зі створенням архітектурно-ландшафтних парків зі збереженням прибережного рослинного та водного середовищ, їх мікрокліматичних характеристик;
- відновлення просторів берегових ділянок та прилеглих до них території до якісних санітарно-гігієнічних і екологічних показників;
- включення водно-зелених територій до життєдіяльності міста шляхом створення суспільно доступних, композиційно-виразних просторів, у т. ч. у різні пори року та погодні умови;
- науковий підхід та використання сучасних проектних рішень для архітектурно-ландшафтної організації водно-зелених просторів міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

[1] Wines J. Green architecture. Taschen, 2008.

[2] Бородич Л. В., Савченко О. О., Конюк А. Є., Обідний О. Б., Васильєв П. О. Основи містобудування: Навчальний посібник для студентів II, III, IV курсів зі спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» освітньої кваліфікації «Бакалавр архітектури» денної форми навчання. Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2019. 145 с.

[3] Осаулко Д. Є., Бондар А. В. *Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції "Інноваційні технології в будівництві, Вінниця", 10-12 листопада 2020 р.* Вінниця : ВНТУ, 2020. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/itb/itb2020/paper/view/10828>

[4] Кучерявий В. П. *Ландшафтна архітектура.* Львів, 2018. 521 с.

[5] Шевченко Л. С., Янко А. Ю. Практичний досвід формування архітектурно-ландшафтного середовища біля води. *Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. Садово-паркове господарство.* 2022. Вип. 26. С. 282-289. doi: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2022.26.34>

[6] ДБН Б.2.2-12:2019. Планування і забудова територій. [Чинний від 2019-10-01]. Вид. офіц. Київ : Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2019. 185 с.

Осаулко Дмитро Євгенович – магістр, група БМ-22м, кафедра будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: osaulkodimambg17b@gmail.com

Науковий керівник: Бондар Альона Василівна – кандидат технічних наук, доцент кафедри будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: bondarav@vntu.edu.ua

Osaulko Dmytro Y. – student of group BM-22m, Department of Construction, Urban Economy and Architecture, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia., e-mail: osaulkodimambg17b@gmail.com

Supervisor: Bondar Alena V. – Ph.D. (Candidate of Technical Sciences), PhD, Associate Professor, Department of Construction, Urban Economy and Architecture, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: bondarav@vntu.edu.ua